

С
А
75
А 725

75
А 725

МАСТРИ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Д. АНТОНОВИЧ

ТИМКО БОЙЧУК

(1896-1922)

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

П Р А Г А

14020e

Назов
Доп
Ци

2

495-2.07.91

12.VII 523

521-2.07.91

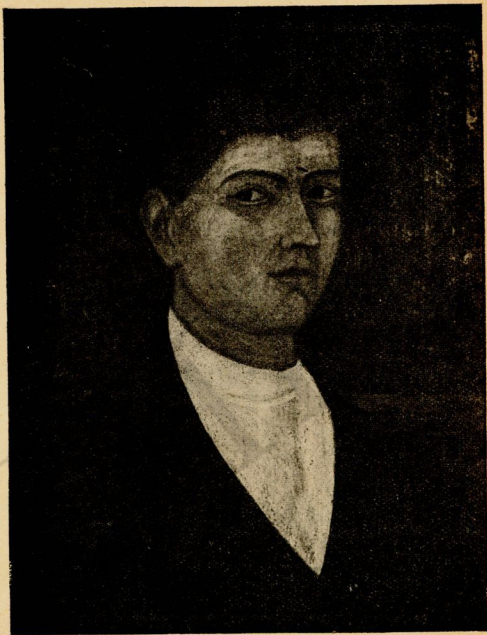
06.08.1970 200

06.08.1970 200

580-24.06.05

157/4 - 27.07.2017

LIBRARY

Т. Гойчук. Автопортрет.

Д. АНТОНОВИЧ

с
А-72.

75

A725

ТИМКО БОЙЧУК

(1896-1922)

73895
~~14020с~~

~~Книжковий магазин
Української Республіки
в Празі~~

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

П Р А Г А

1 9 2 9

7817

~~НАУКОВИЙ БІБЛІОТЕКА
ПРАГА~~

~~УСР
ПРОВЕРЕНО~~

Вважаю своїм обов'язком висловити мою найбільшу подяку Софії Ол. Бойчук за репродукції з творів Т. Бойчука для нашого видання і д-ру В. Старосольському за метричні виписи про народження братів Бойчуків.

Д. Антонович.

825061

Р Державна історична
БІБЛІОТЕКА УРСР

03

10

Київська Академія Мистецтва, відкрита в 1917 році, що так блискуче починала свою діяльність, — на протязі перших же п'яти років винесла страшні удари, з найрізніших боків, удари, від яких і досі не може поправитися. Одним із тяжких ударів була втрата найталановитіших професорів і студентів Академії. Уже через рік Київську Академію облишив проф. Василь Кричевський, в розрухах революції невідповідальні злочинці вбили проф. Олександра Мурашка, нарешті несподівана смерть забрала в могилу проф. Георгія Нарбута. Від таких втрат не легко було поправитися, а, як додати до того, що мусіли з першого складу професорів вийти також професори Маневич, Бурачек і Жук, то через три роки після одкриття Академії осталися в ній працювати із членів першого блискучого професорського складу тільки двоє: перший ректор Академії проф. Федір Кричевський і її оборонець в найтяжчих хвиликах її існування — проф. Михайло Бойчук. Власне останній один від самого початку і до нинішнього дня не залишив Академії і його школа в ній розвинулась найбільше повно, і вона дає головну закраску мистецькій фізіономії Академії на протязі першого десятиліття її існування. Але й майстерня проф. Михайла Бойчука зазнала тяжких непоправних ударів, найтяжчих із яких є несподівана й передчасна смерть його брата і учня Тимка Бойчука, що несподівано на двадцять шостому році свого життя був скошений скоротечними галопуючими сухотами. А Тимко Бойчук поруч з Миколою Касперовичем неперечно найяскравіші постаті між художниками напрямку і школи Михайла Бойчука, і ті факти, що смерть забрала одного на перших же кроках його мистецької творчості, а другий залишив творчу працю для реставрування пам'яток українського церковного малярства, позбавляють цю школу виявів найвищих художніх осягнень. Ці факти — справжня трагедія для школи Михайла Бойчука; наслідком їх ця школа ніби не сказала свого останнього переконуючого слова, її творчість ніби зостається в фазі мистецьких стремлень, а не осягнень, і хто знає, чи знайде вона тепер ще свого одностайно визнаного, запечатлиного тавром генія виразника.

Тимко Бойчук неперечно мав усі дані для цього. Рідний своєму старшому братові і учителеві і по духу, і по крові, беззавітно відданий мистецьким принципам свого брата-учителя, Тимко Бойчук не знав інших впливів, крім впливів брата, не знав інших шукань, крім шукань втілити і здійснити мистецькі ідеали брата-учителя, що були для нього теж його власними і одиночими, натуральними його мистецькими ідеалами. Художня натура Тимка Бойчука була незвичайно цільна; ніяких вагань, роздоріж, мистецьких шукань він не знав, і наука у брата просто й природньо зросталася з його власною натурою. Родившись і зрісши в тому самому оточенні, що і його брат, Тимко Бойчук в дитинстві мав ті самі враження, що і його брат-учитель, але після дитячих років він безпосередньо попав до брата, і не знав тієї напруженої праці цілого інтелекту, яку мусів переробити проф. Михайло Бойчук, щоб знайти для себе і своєї школи свою глибоко оригінальну дорогу, тієї праці, що правдоподібно виснажила старшого брата і в кожному разі зробила те, що в ньому моменти учителя-теоретика панують над моментами творця-художника.

Тимко Бойчук уже зразу ступив на шлях, проторений колосальною інтелектуальною працею його брата, і тому, згорівши вже на 26-му році життя, зійшов у могилу, як майстер художник, що, розуміється, не сказав свого останнього слова, але вже був виразною артистичною індивідуальністю і вже мав своїх послідовників, коли не учнів.

Життя Тимка Бойчука пройшло дуже прямолінійно, — спочатку в рідній хаті у батька, потім в майстерні у брата. Народився Тимко Бойчук 27-го вересня 1896 року в селі Романівці на Галицькому Поділлі в родині селянина-рільника, як молодший син у многодітній родині свого батька. Він був на чотирнадцять років молодший за свого брата Михайла (Михайло Бойчук народився в тій самій хаті в Романівці 30-го жовтня 1882 року). В рідному селі ходив до школи, потім помагав своєму батькові в господарстві. Старші брати Тимка здебільшого повмирили також у молодому віці від сухот. Михайло працював у Кракові та Парижі, при батькові жили тільки Тимко й сестри. У вільний час від господарства Тимко з любов'ю рисував де і чим попало, і, коли Михайло Бойчук на весні 1914 року, їдучи з закордону на Україну, на Чернігівщину(він в той час із своїми учнями і співробітниками працював над реставрацією церкви Розумовских у Лемешах біля Козельця), заїхав до рідної

Т. Бойчук. На пасовиську.

ИИБУ

хати, він узяв з собою свого молодшого брата, в переконанні, що з нього вийде добрий майстер-артист. З того часу і до смерті Тимко Бойчук провів все життя біля брата. Тут були спочатку у братів тяжкі години, бо в літі 1914 року почалася війна, і братам Бойчукам, як австрійським громадянам довелось зазнати чимало безглузлого знущання від агентів царського правительства. За те, що вони австрійські громадяни, їм довелось відбувати два з половиною роки заслання на північному сході, з ходженням по етапу і півголодним існуванням аж до революції 1917 року, яка їх звільнила і дала змогу повернутися на Україну до Києва і Лемешів. У Києві в осени 1917 року прийшло до заснування Української Академії Мистецтва. Михайло Бойчук, що мав досвід з Академії і Краківської, яку мусів скінчити, і паризьких академії, не без великого вагання наважився увійти в число перших професорів фундаторів Київської Академії, наважився, тільки переконавшись в гарантії зовсім вільної руки що-до навчання в своїй майстерні, переконавшись, що в Академії він зможе із своєї академічної майстерні зробити свою школу, поставивши її на міцних матеріальних підвалинах.

Тимко Бойчук, що не переставав багато працювати над рисунком на заслання і зробивши за три роки під керівництвом брата великі успіхи, одним із перших вписався в число студентів Академії, розуміється в майстерні брата. І останні п'ять років свого життя Тимко Бойчук провів в Академії, лишаючись її студентом, які б метаморфози в химерному ході революційних подій Київська Академія не переживала. І зійшов у могилу Тимко Бойчук, як краса і гордість Київської Академії, в якій вірний мистецьким принципам брата-учителя, засвоївши ці принципи, які власне були рідні всій його натурі, встиг сформуватися у видатного майстра, що в майстерні брата вже оказував помітний вплив на молодших товаришів, являючись їх товаришем-учителем поруч із своїм братом-професором. В майстерні проф. Михайла Бойчука зовсім помітно проходить, як галузь загальної школи, течія натхнена індивідуальністю Тимка Бойчука.

Мистецький скарб, що zostався після Тимка Бойчука, це головним чином його праці в Київській Академії та праці, що він робив на замовлення, як от завіса для робітничого театру в Києві на Лук'янівці, велика таблиця для українського морського міністерства за часів Централь-

ної Ради, агітаційні плакати за часів комуністичної влади, стінне малювання одної київської касарні. Не останнє місце займають і речі, привезені із заслання, над якими Тимко Бойчук працював у найтяжчих обставинах життя.

В своїх працях Тимко Бойчук попри власну індивідуальну і яскраву особистість, все ж являється окрім Миколи Касперовича найвидатнішим учнем свого брата, і говорити про його творчість, це значить в першій лінії говорити про школу Михайла Бойчука. Про цю школу чимало писалося і пишеться в привагідній літературі, часто віддається їй належне признание, ще частіше виявляється повне нерозуміння її, але не можна сказати, щоб вона була в літературі висвітлена і розібрана. Це явище надто видатне в українському мистецтві, щоб його було можна в короткій газетній, або й журнальній статті, — а пишеться про неї головним чином в газетах та журналах з нагоди вистав, — щоб можна було в такій літературі її докладно висвітлити і розібрати. Це мусить бути завданням окремої і чималої монографії, яку міг би зробити тільки автор, що глибше розуміє модерні рухи в мистецтві взагалі і в українському зокрема.

Школу Михайла Бойчука, коли вперше про неї заговорили в печаті, — а це було, здається, після блискучої виставки цієї школи в Парижі років двадцять тому назад, то цю школу назвали візантійською; сам Михайло Бойчук був не від того, щоб себе називати візантиністом, отже ярлик був знайдений, автор на нього ніби згодився, і на цьому заспокоїлися, критика ніби своє діло зробила. Але візантійського в мистецтві школи Бойчука було хіба де-що із принципів декораційності і декоративної стилізації, не більше того; а задовольнившись цим, назвали школу візантійською — це значить нічого не сказати. Це найкраще виявили Л. Крамаренко і А. Таран, коли вони підхопили ніби візантинізм Бойчука і зробили свою візантійську виставку, з якою мали певний успіх в залежності від здібности першого із них, але школи у них не було, і з їх діяльності школи не виросло.

Діло в тім, що кожен європейський вдумливий і серйозний майстер, коли хоче відійти від принципів реалізму, а розуміє малярство в його декораційності і згідно до того хоче свій рисунок стилізувати, він, коли тільки ставиться до своєї праці вдумливо і поважно, обов'язково прийде до візантійського мистецтва. Бо це головне джерело для євро-

Т. Бойчук.
Образки робочого життя.

LIBRARY

000001

пейського майстра глибокого, стилізованого, декорацийного малярства. Східне орієнтальне мистецтво менше може допомогти європейському майстрові, бо воно виростає із принципів чистої декоративності, а європейське мистецтво в основі все конструктивне, а майстер європець мислить і творить тільки конструктивно. Можливо, до речі, що в цьому розумінні кордон між Європою і Сходом проходить на границі українського і великоруського народів, і трагедія великоруського мистецтва, що воно в своїх глибинах є по орієнтальному декоративне, а його вже третій вік тягнуть на дибку західного конструктивізму. Але мистецтво українського народу, як у всякого іншого словянського (крім великоросів) є мистецтво по європейськи конструктивне і в пошукуванні декоративної стилізації обов'язково також приходить до джерела конструктивно стилізованої візантійської декоративності. А декоративна стилізація візантійського малярства глибша від усякої іншої, бо в основі пізнішоєвропейської стилізації лежить естетизм, в ліпшому разі естетичне виявлення світогляду, обумовленого соціальним періодом, тоді як стилізація візантійського мистецтва обумовлена цілим середньовічним світоглядом, світоглядом теологічним і аскетичним, при якому глибока стилізація була єдиним засобом урятувати малярство. І то не раз приходило до іконоборчества, щоб-то ставилося в тих обставинах питання бути чи не бути малярству. І коли середні віки розрішили в візантійському мистецтві це питання позитивно, то тільки тому, що колосальним кількавіковим напруженням творчої волі вирішили питання, якого, здавалося, не можна вирішити, таке в ньому було закладене глибоке протиріччя: людина завжди творить образ бога по образу і подобию своєму, а згідно з теологічним й аскетичним світоглядом людина є сосудом гріха. І от перед релігійним малярством повстало завдання представити бога — щоб-то відсутність гріха, — в гріховних формах людини. Таке глибоке протиріччя тільки на протязі віків неймовірним напруженням розрішило візантійське, чи краще сказати середньовічне європейське малярство, завдяки стилізації гріховних форм людини до такої міри, що в ній мало зосталось людського, а значить гріховного. І тільки переступивши це протиріччя удалося уможливити існування християнського малярства. Тому візантійське малярство в своїй стилізації повне такого глибокого філософського змісту, якого вже не має в стилізації, теж іноді досить глибокій, пізніших май

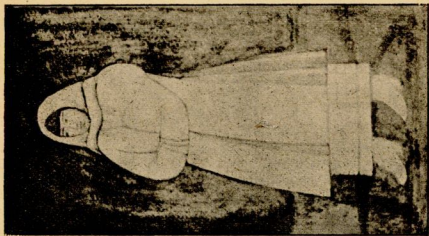
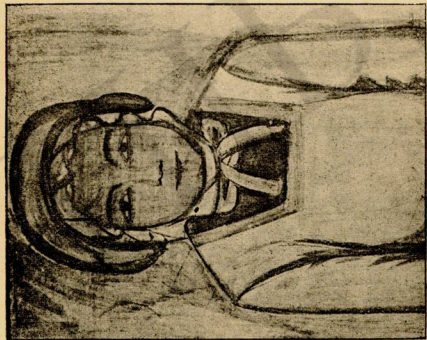
стрів. Тому кожен стилізатор обов'язково учиться і візантійського мистецтва. Але середньовічній філософія надто далека для пізніших часів, і тому тільки візантійським впливом не можна пояснити ніякої поважнішої течії в малярстві нових часів. Заслуга Михайла Бойчука в тому, що він глибоко продав візантійське мистецтво, але не його одне, а й пізніших європейських стилізаторів до конструктивних Сезана і Гюгена включно; але й цим не задовольнився, а також глибоко простудіював українське народне мистецтво, в далеких глибинах якого теж, можливо, є джерело від Візантії, і силою інтелектуального напруження Михайло Бойчук прийшов до великого синтеза, який і є принципом його школи. Можливо, що аналізуючи його синтетичну працю, треба взяти на увагу і студію великих декоративних стилів, найбільш старого єгипетського. Трудність і глибина школи Михайла Бойчука в тій напруженості інтелекту, в великій культурності, яка являється часто не під силу для неглибоких адентів мистецтва.

Проробивши цю глибоку працю, Михайло Бойчук, можливо, заплатив за неї тим, що в ньому учитель, професор, проповідник мистецтва на все життя заступив артиста-творця. Але рідна йому натура його брата Тимка Бойчука, при такій самій вродженій здібності без потреби напруженого інтелектуально творчого шукання, могла зірвати квіти творчості там, де його брат-учитель поклав працю життя на винахід гіркого але плодоносного коріння. Тому Тимко Бойчук уже в зовсім молодому віці міг стати вповні викінченим майстром, встиг не тільки виявити свої мистецькі досягнення, але і зробити глибокий вплив на де-кого із своїх, не завжди молодших товаришів-учнів. Тому і праці Тимка Бойчука не справляють враження молодого шукання, але здаються творами певного себе майстра. Шлях шукання виконав його брат, а Тимкові зоставалося творити. Але все-ж нітка його життя урвалася на самім початку його творчості....

Передчасна смерть забрала Тимка Бойчука на 26 році життя, коли він тільки опанував по своєму і усвідомлював собі глибокий синтез брата, і трудно тепер уявити, яким прекрасним цвітом розцвіла би його велика творча здібність. Але й те, що від творчості Тимка Бойчука нам зоставалося, вже дає незвичайний матеріал не тільки для відчуження, але й для роздумування.

Прага, 10 січня 1929.

Т. Бойчук.
Портрети.

ИИБУ

ИИБУ

20-30

**ВИДАВНИЦТВО
УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ.**

СЕРІЯ:

МАЙСТРИ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

- М. Башикирцева* — С. Качмарської.
Д. Безперчий — Д. Антоновича.
Т. Бойчук — Д. Антоновича.
С. Васильківський — М. Рутковського.
П. Левченко — М. Павленка.
О. Мурашко — Д. Антоновича.
І. Похитонів — М. Рутковського.
М. Сосенко — І. Свенціцького.
Я. Станиславський — Д. Антоновича.

Кожен випуск коштує 0.15 дол. з пересилкою.

Адреса:

Е. Wyrowuj, Praha XII., 1296.

Československo.